

UDK 929 Vrančić, Antun(044)

929 Vrančić, Mihovil(044)

Primljeno: 3. 6. 2014.

Prihvaćeno: 19. 11. 2014.

Izvorni znanstveni rad

Obiteljski korespondenti Antuna Vrančića (1504.-1573.): Biografski podaci i lokacija rukopisne građe

Diana Sorić

Sveučilište u Zadru, Odjel za klasičnu filologiju

Obala Petra Krešimira IV 2

23000 Zadar

Republika Hrvatska

E-adresa: diana.soric@unizd.hr

U radu se na temelju relevantne literature te arhivske građe prikupljaju biografska saznanja o deset članova obitelji s kojima se dopisivao hrvatski humanist i ugarski primas Antun Vrančić (1504.-1573.). Također se ukazuje na određene neusklađenosti i pogreške koje se zatječu u literaturi, a ondje gdje je to moguće, nude se i preciznija rješenja. Osim toga, daje se i popis svih pisama koja spadaju u korpus obiteljske korespondencije Vrančićevih te se na temelju kodikološkoga i paleografskoga uvida donose podaci o rukopisnoj građi.

Ključne riječi: Antun Vrančić, korespondencija, obiteljski adresati, biografski podaci, Mihovil Vrančić, humanizam

Uvod¹

Šibenčanin Antun Vrančić (1504.-1573.) gradio je svoju diplomatsko-političku karijeru na dvorovima europskih vladara, najprije Ivana Zapolje, a potom Ferdinanda I. te njegova sina Maksimilijana II., a uz to je postigao i najviše časti u crkvenoj hijerarhiji – godine 1571. postaje ostrogonski nadbiskup i primas Ugarske crkve. Kao hrvatski humanist i latinist napisao je, među ostalima, oko osamsto pisama čiji su se rukopisi pretežito sačuvali te se nalaze na nekoliko lokacija, ponajviše u knjižnici

¹ Ovaj rad čine skraćena i donekle prerađena poglavlja iz disertacije Diane Sorić, *Obiteljska korespondencija Antuna Vrančića: kritičko izdanje rukopisa i jezičnostilske osobitosti*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru, 2013, 50-62 i 63-82.

Széchényi u Budimpešti² te Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.³ U njegovu je epistolariju pobrojano 259 adresata različita statusa, od čega je deset članova obitelji s kojima se dopisivao.⁴ To su otac Frane Vrančić, braća Mihovil, Petar i Ivan Vrančić, ujak Ivan Statilić, nećaci Faust i Kazimir Vrančić, šogorice Katarina i Laura Vrančić te rođak Jeronim Domicije. Od ukupno 791 pisma sačuvano je 67 Antunovih pisama obiteljskim adresatima. Najbrojnija su bratu Mihovilu - 37 pisama,⁵ ujaku Ivanu Statiliću deset, nećaku Faustu deset, dok je ostalim adresatima napisao svega nekoliko - bratu Ivanu tri, Jeronimu Domiciju i šogoricama Katarini i Lauri po dva pisma, a ostalima samo jedno. Što se tiče pisama koja je Vrančić primio od njih, sačuvana su ukupno 22: devetnaest Mihovilovih, dva Faustova i jedno pismo Jeronima Domicija. Pisma su, među ostalim, važan izvor za rekonstrukciju obiteljskih realija i podataka pa će se u ovome radu koristiti upravo u te svrhe tamo gdje to bude potrebno i moguće. Inače, biografske podatke osoba, koje ćemo prema kriteriju obiteljskih adresata u ovome radu okupiti, donose brojna djela leksikonske i književnopovijesne naravi te pojedinačni radovi.⁶ Prikupljajući saznanja iz navedene literature, na više

² Glavnina pisama nalazi se unutar četiri volumena pod signaturom *Fol. Lat.* 1681. *Antonii Verantii epistolae autographae, copiae epistolarum eiusdem ac regestum litterarum et epistolarum Antonii Verantii [Verancsics], aliaque monumenta politica et literaria ad personam suam pertinentia.* 1538 – 1573, *latino, italiano, ungerese, greco.* 4 volumi, 643 + IV + 561 + 296 + 330 f. 330×215 mm. Pismo upućeno Ivanu Statiliću od 26. srpnja 1540. čuva se pod brojem *Fol. Lat.* 425., a dva pisma Fausta Vrančića pod brojem *Fol. Lat.* 1680.

³ Kompletan korpus čuva se pod signaturom R 5717 – 5726. i nalazi se u kartonskome omotu na kojemu izvana piše: *Testamenta Antonii Verancii Archiepiscopi Strigonensis.* Pisma se nalaze pod signaturom R – 5717 u cjelini od osam omota u kojima se nalaze slobodni listovi i dvolisti. Na poleđini većina ima (osim adrese) i suhi žig, a listovi su prosječne veličine 30/33 x 20/22 centimetara.

⁴ Više o svima Vrančićevim adresatima vidi u članku: Diana Sorić, „Klasifikacija pisama Antuna Vrančića“, *Colloquia Maruliana XVIII* (2009.): 83-119.

⁵ Napominjemo da govorimo o broju pisama koja su se sačuvala jer smo proučavajući korespondenciju Antuna Vrančića uočili da je među pojedinim adresatima razmijenjeno više pisama koja su, nažalost, netragom nestala.

⁶ Šime Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Beč, 1856, 308-310; Federico Antonio Galvani, *Il re d'armi di Sebenico*. Volume I., Venezia: Prem. Stabil. Tip. Di Pietro Naratovich, 1884, 215-223.; Ivan Kukuljević – Sakcinski, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, Zagreb: Naklada Matice hrvatske 1886, 40-72.; Giuseppe Ferrari – Cupilli, *Biografie d'uomini illustri della Dalmazia*. ms. autografo – metâ sec. XIX cc. 91., Zara: Biblioteca comunale Paravia in Zara, 1887. 89r.; Krsto Stošić, *Galerija uglednih Šibenčana*, Šibenik: Tiskara Kačić, 1936.; Ante Šupuk, *Šibenski liber baptizatorum (1581-1590), njegova antroponimna građa i osobitosti te antroponimije*. 1975. na <http://www.hrcak.srce.hr/file/86254>. (pogledano 17. kolovoza 2014.); Vladimir Muljević, „Hrvatski znanstvenici Antun i Faust Vrančić“, *Encyclopaedia moderna* 14, br. 2 (42) (1993.): 123-136.; Vladimir Muljević, *Faust Vrančić, Prvi hrvatski izumitelj*, Zagreb: Hrvatska zajednica tehničke kulture, 1998.; Lovorka Čoralčić, „Divinici, Šižgoriči, Vrančići... Tragovima šibenskih patricija u Mlecima“, *Povijesni prilozi* 22 (2003): 149-171.; Ivo Livaković, *Poznati Šibenčani, Šibenski biografski leksikon*. Šibenik: 2003, 496-501.; Iva Kurelac, „Illyrica historia Fausta Vrančića“, *Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti Zavoda povijesnih društvenih znanosti* 22 (2004): 173-187.; *Zbornik o Antunu Vrančiću: Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Antunu Vrančiću*. Šibenik, 2005.; Iva Kurelac, „Oporuka Fausta Vrančića iz

smo mjesta uočili ili nepodudarnosti ili očite pogreške koje su ponekad nekritički preuzimane. Stoga ćemo, na prvome mjestu, o svakome adresatu navesti saznanja temeljena na navedenoj literaturi, ali i ukazati na uočene pogreške te, gdje god bude moguće, ponuditi točne podatke, temeljene ili na arhivskoj građi⁷ ili na samoj korespondenciji. Osim toga, u radu ćemo dati preciznu rukopisnu lokaciju svih 89 pisama koja pripadaju obiteljskoj korespondenciji Vrančićevih s osnovnom informacijom o svakome pismu: datacija, toponim, incipit, lokacija i signatura rukopisa, folijacija u rukopisnoj građi i paginacija u mađarskome izdanju Szalay-Wenzel⁸ te podatak je li pismo autograf ili pisano notarskom rukom. Ovi su podaci dobiveni kodikološkim i paleografskim uvidom u rukopisnu građu koja se nalazi u knjižnici Széchényi u Budimpešti te Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Obiteljski korespondenti hrvatskoga humanista Antuna Vrančića

Cjelokupan je epistolografski korpus Antuna Vrančića prožet pismima koja su upućena nekome članu obitelji. Najranije je upućeno ujaku Ivanu Statiliću (26. kolovoza 1538.), a posljednje Antunovo pismo čitavoga korpusa upućeno je nećaku Kazimiru Vrančiću (3. svibnja 1573.) što je više nego dovoljan dokaz o Vrančićevu stavu prema obitelji. U obiteljskoj korespondenciji Vrančića upoznajemo ne samo kao biskupa ili kraljeva namjesnika, nego i kao nećaka, brata i strica. U nastavku ćemo na temelju stručne literature i arhivske građe dati sintezu biografskih podataka Vrančićevih obiteljskih korespondenata, a također ćemo donijeti i neke nove, dosad nepoznate te ispraviti neke pogrešne biografske podatke. Potom će se razmotriti pojedini segmenti Vrančićeva odnosa s njegovom obitelji.

O Frani Vrančiću (1481.-1563.), ocu Antuna Vrančića, znamo tek nekoliko osnovnih biografskih podataka. Iz dosadašnje literature doznaje se da je bio sin Antuna Vrančića (r. 1423.) i unuk Ivana (Zuanne, Giovanni) Vrančića. Što se tiče njegove

ostavštine plemićke obitelji Draganić-Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci“; *Croatica Christiana periodica* 71 (2013): 41-67. itd.

⁷ Riječ je o dvama dokumentima o rodoslovlju obitelji Vrančić koji se nalaze unutar arhivske građe iz razdoblja od 1552. do 1971. godine. Građa je pripadala plemićkoj obitelji Draganić Vrančić, a 2010. godine donirana je Državnome arhivu u Rijeci. To su dokumenti: *Conte Gliubomiro de Draganich Verancio 1918-1922*, *Albero genealogico Veranzio (manoscritto originale in possesso di Vesna Draganic Vrus)* i poseban nepotpisani list na kojemu se nalazi kratko rodoslovlje obitelji Draganić Vrančić s početka 19. stoljeća.

⁸ Verancsics Antal, *Összes munkái*, sv. 1-12, Budimpešta, 1857-1875, u seriji *Monumenta Hungariae historica* (= *MHH, series II. t. II, III-VI, IX, X, XIX, XX, XXV, XXVI, XXVII*). U nastavku prilikom citiranja samo MHH.

godine rođenja, Galvani spominje 1482.,⁹ a u rodoslovnome stablu obitelji Vrančić također se navodi 1482.godina,¹⁰ dok se u dokumentu iz 19. stoljeća, koji se također nalazi među spisima obiteljskoga arhiva Ljubomira Draganića Vrančića, osporava godina 1482. te se po prvi put spominje 7. siječnja 1481. kao datum rođenja Frane Vrančića.¹¹ Što se tiče njihove korespondencije, imamo samo jedno pismo koje je Antun napisao ocu iz Carigrada 9. kolovoza 1555. na talijanskome jeziku. Nažalost, nije se sačuvalo niti jedno Franino pismo Antunu, a da mu je otac pisao, postoji prilično čvrst dokaz u Vrančićevu pismu iz 1555. godine.¹²

Antun je inače imao sedmero braće i dvije sestre, a najbližiji odnos imao je s bratom Mihovilom, što nesumnjivo potvrđuje njihova korespondencija. Mihovil Vrančić (1507.? – 1570.?)¹³ bio je diplomat, pjesnik, prozaist i povjesničar. O preciznom, iako ne možemo tvrditi ispravnom, datumu rođenja doznajemo iz spomenutoga dokumenta iz 19. stoljeća prema kojemu se Mihovil rodio 17. veljače 1507., a umro 3. siječnja 1570. godine.¹⁴ Novija literatura navodi kao godinu smrti 1571.,¹⁵ što osporava navedeni podatak iz rodoslovlja obitelji Vrančić. Činjenica da je posljednje Antunovo pismo Mihovilu upućeno 12. studenoga 1569. prešutno ide u prilog podatku da je umro u siječnju 1570. godine. Što se tiče dopisivanja Antuna i Mihovila Vrančića, sačuvano je ukupno 56 pisama koja su braća razmijenila međusobno; 37 Antunovih i 19 Mihovilovih. U njihovoj korespondenciji, koja je trajala punih trideset godina (od 1539. do 1569.), možemo čitati o raznim temama ovisno o trenutku pisanja. Antu-

⁹ Il primo di cui si ha memoria è un Nocolò, soprannominato Cimador, qui cittadino nel 1360. Uno de' suoi discendenti, Giovanni, aggregato al Consiglio nel 1444, da Agnesina di ca'Gambara, veneziana, ebbe il figlio Antonio (n. 1423.), ch' esercitò la mercatura, e fu padre a Pietro (n. 1474.), e a Francesco (n. 1482.). (Galvani, *Il re d'armi*, 215.)

¹⁰ Za potrebe ovog rada koristimo se prijepisom rodoslovlja koji su sastavili Mladen Urem i Boris Zakošek. U nastavku će se navoditi pod Albero genealogico i broj stranice prijepisa. Vezano za datum rođenja Frane Vrančića: Francesco figlio di Antonio, nato 1482, morto 1563, sposo' I. Marietta Statileo nel 1503, II. Angelica Ferro nel 1534. ebbe figli Antonio, Michael, Zuanne, Clara, Caterina, Piero, Daniele, Girolamo, Piero, Giovanni. (Albero genealogico, str. 4.)

¹¹ Francesco Veranzio figlio d'Antonio, nato li 7. Genaio 1481. sposato a moglie Maria Statileo da Trau, nepote da celebre Giovan Statiglio, vescovo di Transilvania, fini di vivere del 1563. ali 3. Settembre.

¹² *Sei giorni sono che arrivo qua il calogiero Pahomia con le vostre lettere di XX. del Ottobre d'anno passato, vecchie assai, nondimeno parimente grate, per la cognitione che mi dettero della buone salute vostra.* (MHH, 5., 82-85.)

¹³ Najnovija istraživanja mađarskoga kolege Györgyja Palotása osporavaju godinu 1507. kao godinu Mihovilova rođenja, a donose novu, moguću - 1513 / 1514?, temeljenu na skorašnjim arhivskim istraživanjima. Opširnije o tome u članku G. Palotása: „Politics and Literature in the Elegies of Michael Verancius in 1528“, *Colloquia Maruliana* 23 (2014): 99-118.

¹⁴ Michael nato ali 17. Febraro 1507. sposò Cattarina Dobroevich, fini a vivere li 3. Gennaro 1570. (Kratko rodoslovlje obitelji Draganić Vrančić iz početka 19. st.).

¹⁵ Livaković, *Poznati Šibenčani*, 501 ;*Zbornik o Antunu Vrančiću*, 217. itd.

nova pisma pratimo od 1539. godine, dok je prvo Mihovilovo pismo iz 1558. godine. Antunova pisma iz ranijega perioda pretežito su izvještajnoga karaktera te se u njima provlači tematika povijesnih prilika u Ugarskoj i Transilvaniji, a u korpusu pisama iz kasnijega razdoblja doznajemo mnogo više o njihovim obiteljskim odnosima. U tim se pismima, naime, Antun vrlo često žalio na svoje zdravstveno stanje, bilo da je konkretno opisivao bolesti koje su mu zadavale probleme, bilo da se žalio na tretman koji je dobivao od liječnika i tome slično. Potom, budući da se Faust, Mihovilov sin i Antunov štićenik, povremeno ponašao neodgovorno i nezrelo prema financijskoj pomoći koju je dobivao od svoga strica, neizostavna je tema njihove korespondencije bila Faustovo školovanje i odgoj, odnosno odgojne mjere koje je trebalo poduzeti kako bi se takvo ponašanje mladoga Fausta suzbilo. O drugim segmentima obiteljskih odnosa te o temama koje su braći bile od iznimne važnosti doznajemo također iz korpusa Mihovilovih pisama.¹⁶

Sljedeći Antunov bratski korespondent jest Ivan Vrančić, sin Anđelike rođene Ferra, koja je bila druga žena Frane Vrančića. Prema rodoslovnome stablu obitelji Vrančić rodio se 1535. godine.¹⁷ U Ljubićevu *Dizionarioju* spominje se Giovanni Veranzio, kao sin Mihovila Vrančića i Faustov brat, koji je umro rano u bitci.¹⁸ Može se pretpostaviti da je Ljubić zbog nedovoljno informacija identificirao Ivana kao Mihovilova sina, a ne polubrata. U korespondenciji imamo tri prilično kratka pisma upućena bratu Ivanu: dva iz 1549. i jedno iz 1555. godine, u kojima ga upozorava na važnost obrazovanja. Iz Antunova pisma (20. travnja 1549.) doznajemo da se brinuo za Ivanovo školovanje te ga je poslao u Beč k učitelju Ivanu Scroteru.¹⁹ Devet godina kasnije iz nekoliko se pisama iščitava tužna vijest o njegovoj smrti. Mihovil 22. kolovoza 1558. piše bratu Antunu iz Venecije, dok je bio na putu prema Šibeniku, o tuzi koja je zadesila njihovu obitelj.²⁰ Potom se javlja iz Šibenika oko mjesec dana kasnije (1. listopada) riječima koje otkrivaju tužan događaj,²¹ a istoga dana Antun piše bratu Mihovilu

¹⁶ O tome više u nastavku rada.

¹⁷ Giovanni figlio di Francesco e Angelica Ferro, nato 1535. (*Albero genealogico*, str. 7.)

¹⁸ Veranzio Giovanni figlio di Michael e fratello di Fausto di Sebenico, ebbe anche' esso educazione in casa di suo zio Antonio. Di lui rimangono alcuni epigrammi da scuola. Mori giovanetto in bataglia. (Ljubić, *Dizionario biografico*, 309).

¹⁹ *Puerorum alterum, Ioannem scilicet dimisi Viennae discendi gratia, apud Ioannem Scroterum, qui praeest collegio provincialium.* (MHH, 6, 318-320)

²⁰ *Eadem die intellexi parentem nostrum cum omnibus aliis sanum et sospitem, tamen ex recenti vulnere mestiozem, quem spero volente domino, aduentu meo mitigaturum suam tristitiam.* (MHH, 7, 223-226).

²¹ *Ego domino comite, die 14. Septembris incolumis domum perueni, vbi omnes reperi incolumes utrius domus, licet luctu et squallore plenos.* (MHH, 7, 243-245)

iz Beča potvrđujući vijest o smrti mladoga Ivana Vrančića.²² Ako je točan podatak o rođenju Ivana Vrančića, koji se navodi u obiteljskome rodoslovlju te iščitavanjem Antunove i Mihovilove korespondencije, mogu se gotovo sa sigurnošću odrediti godine Ivanova rođenja i smrti: 1535-1558. Drugi Antunov polubrat Petar Vrančić rođen je 1540. godine, a umro 1570. te je imao sinove Franju i Antonija.²³ U korpusu iz NSK-a imamo sačuvano pismo koje je Antun 1573. godine uputio njegovoj ženi Lauri, a u oporuci Antuna Vrančića spominju se njihova dva sina Antun i Franjo kojima ostavlja dio imetka. Inače, korespondencija dvojice braće Antuna i Petra svodi se na samo jedno Antunovo pismo napisano 12. ožujka 1566. Godine 1570. umrla su Antunova oba brata - Mihovil i Petar. Petar je tada imao svega trideset godina i možemo samo pretpostaviti da je neka bolest bila uzrokom. Tek u studenome 1571. godine Antun upućuje pismo nećaku Faustu, u kojemu se spominje mlada udovica Laura, pretpostavljamo Laura Franco, koja se u obiteljskome rodoslovlju navodi kao Petrova žena.²⁴ Važnu ulogu u početnoj fazi Antunove diplomatsko-političke i crkvene afirmacije odigrao je njegov ujak Ivan Statilić, koji je nakon smrti Petra Berislavića preuzeo skrbništvo nad Antunom. O biografskim podacima Ivana Statilića nalazimo neusklađene podatke. U Ferrari-Cupilli²⁵ nalazi se Statilićeva biografija koju autor crpi iz nekoliko izvora.²⁶ Tu doznajemo osnovne podatke o njegovu životnom putu, ali ne nalazimo godinu rođenja, no kao godina smrti navodi se 1542.²⁷ Šime Ljubić u svome *Dizionariju* sažeto navodi vrlo slične podatke o Ivanu Statiliću, ali se ne spominju podaci o godini njegova rođenja i smrti.²⁸ Noviji pak biografski podaci prilično su

²² *Ego (quod ad summam scribo) vix hanc tolerare mihi videor, quam noscis solitudinem, privatus et Ioannis nostri vita et tuo consortio.*(NSK, 2/5, 1r-2r)

²³ Piero figlio di Francesco, nato 1540., morto 1570., sposo' Laura Franco, ebbe i figli Francesco e Antonio. (*Albero genealogico*, str. 10-11.)

²⁴ *De negotio Laurae, quid mater tua sentiat, nondum me certiore fecisti. Nec displicet Franci responsio, si femina iuuenis fortiter, ut profitetur, viduitatem seruabit, nec deseret filios, donec adoleuerint.* (MHH, 10, 342-343).

²⁵ Ferrari – Cupilli, *Biografie d'uomini*, 81r-82v

²⁶ Morosini, *Historiarum Venetarum*. I., edizione del 1623., 11; Bonfini, *Delle storie del suo tempo*, lib. 39, str. 240.; Giorgio Pray, *Mem. Di Traù*, str. 530.; Paolo Giovio, *Annales rerum Hungaricarum*, lib. 39.

²⁷ Vestì l'abito ecclesiastico nella sua patria dove fu ordinato sacerdote ed in appresto elletto arcidiacono. I di lui talenti e l'influenze nel nipote, gli ottennero la Prepositura Ursiense, la qual dignità egli sostenne fino all'anno 1520. (...) Compatriota e congiunto di Petro Berislavo, Bano marittimo e vescovo di Vesprimio, questi lo chiamò a se nell'Ungheria (...). I meriti di questo ed i suoi particolari acquistarono a Giovanni il favore del Re Lodovico, che lo innalzò al grado di suo segretario e lo incaricò tosto di importanti missioni (...). Fu destinato vescovo di Transilvania (...). Lo Statileo s'attrovava in allora per affari (...) ove stete fino a 1540. Si ritiro in Ungheria ad Alba-Giulia e nel 1542. finì di vivere per colpo di apoplezia. (Ferrari-Cupilli, *Biografie d'uomini*, 82v).

²⁸ Statilio Giovanni di Traù, preposito Ursiense, segretario del Lodovico d'Ungheria, del quale fu mandato ambasciatore a Venezia per ricercare ajuto contro i Turchi nel 1521., e Andrea Morosini nel 1.

zbunjujući.²⁹Pretpostavljamo da je konfuzno stanje o godini rođenja i smrti Ivana Statilića uzrokovano krivim preuzimanje podataka iz Ferrare-Cupilli gdje se nakon biografije Ivana Statilića nalazi biografija Trogirana Ivana Stafilića.³⁰Inače, na često brkanje tih dvaju trogirskih prezimena (pa onda i krivih interpretacija rodbinskih veza) ukazala je u svome članku o Dinku Zavoroviću i njegovoj obitelji Iva Kurelac.³¹ Usljed takva stanja zamjetno je da se, s jedne strane, uz ime Antunova ujaka ponekad stavljalno prezime Statilić,³² a ponekad Stafilić,³³ a s druge pak da se kao godina njegova rođenja navodi 1472., a smrti 1528. godina. Pisma Antuna Vrančića napisana ujaku Ivanu Statiliću godine 1538. i 1540. pouzdano demantiraju 1528. kao godinu njegove smrti. Na žalost, iz korespondencije nemamo niti jedno pismo od listopada 1540. do kolovoza 1544. godine, stoga ne nalazimo neki trag koji bi potvrdio godinu 1542. Međutim, sama činjenica da nakon godine 1540. nema niti jednoga Antunova pisma ujaku, govori u prilog podatku o godini 1542. kao godini Statilićeve smrti.

Antun nije imao blizak odnos samo s bratom Mihovilom, nego i s njegovim sinom Faustom, a sačuvano je i jedno pismo Kazimiru, također Mihovilovu sinu. Faust Vrančić (1551.-1617.), Antunov nećak i štićenik, bio je svestrana humanistička osoba, pisac, polihistor, znanstvenik, fizičar, izumitelj, filolog i filozof. Tijekom školovanja u Požunu i Padovi najviše mu je pomagao Antun Vrančić. U rodoslovlju obitelji Vrančić stoji da je rođen 1551., a umro 1617. godine.³⁴ Vrlo slični i precizni podaci

libro della sua storia riporta l'orazione che recitò in collegio. Fece ristampare la «Vita di S. Giovanni Ursino a le sue spese. Venne da poi innalzato alla sede vescovile di Transilvania. Secondo Paolo Giovio (lib. 39.) di nuovo fu mandato dal re Giovanni Sepusio di Polonia a Paolo III, Veneziani e Francesco re di Francia. (Ljubić, *Dizionario biografico*, 286).

²⁹ Navodimo nekoliko primjera: Antun Vrančić rođen je 29. svibnja 1504. u Šibeniku, a prve godine svoga djetinjstva proveo je u Trogiru kod ujaka Stafilića (...). Kada je ujak Ivan Stafilić-Lučić naglo umro u Rimu 1528. godine, Antun i Mihovil ostali su sami. (Muljević, „Hrvatski znanstvenici“, 123). Tako se Frane Vrančić (1482.-?), praukun spomenutoga Nikole Vrančića, oženio Margaretom Stafilić, sestrom uglednoga biskupa šibenskog i erdeljskog Ivana Stafilića-Lučića (Staphileus-Lucius) (1472.-1528.). (Muljević, „Hrvatski znanstvenici“, 123). Usp. također Stošić, *Galerija poznatih*, 76-77., Muljević, *Faust Vrančić*, 11-12. i Livaković, *Poznati Šibenčani*, 496.

³⁰ Stafileo Giovanni, nacque a Traù del 1472...passo a miglior vita nel 1528. (Ferrari-Cupilli, *Biografie d'uomini*, 83v)

³¹ Iva Kurelac: „Novija saznanja o povjesničaru Dinku Zavoroviću, njegovoj obitelji i svojti“, *Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti* 25 (2007):190-191.

³² Kukuljević, *Glasoviti Hrvati*, 43.; Darko Novaković – Vladimir Vratović, *S visina sve*. Zagreb: Globus, 1979, 17.; Darko Novaković, *Sentimentalni odgoj. Antun i Faust Vrančić*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 1995., 6. i dr.

³³ Livaković, *Poznati Šibenčani*, 496.; Muljević, *Faust Vrančić*, 21.; Muljević, „Hrvatski znanstvenici“, 123.

³⁴ Fausto figlio di Michael, nato 1551, sposò Marietta di Giulio Zar da Zara, morto a Venezia il 27/1 1617, e sepolto nella propria Chiesa dei francescani a Provicchio, Sepurine. Nel 1601 fu Vescovo (dopo rimasto vedovo) di Canadia. Ebbe una figlia di nome Alba Rosa, nata 1578, che sposò certo Orazio Mantovano da Mantova. (*Albero genealogico*, str. 8.)

nalaze se u mnogim biografskim pregledima pa se nećemo zadržavati na dobro poznatim spoznajama.³⁵ U navedenoj literaturi obično se spominje da je vrlo rano otišao k stricu Antunu i to nam pouzdano potvrđuju dva pisma koja je Faust kao desetogodišnjak uputio stricu iz Požuna 1561. godine.³⁶ O Faustovu školovanju u Padovi (1568.-1569.) također nam svjedoče pisma Antuna Vrančića koja je pisao Mihovilu i samome Faustu. Rijetko se spominje podatak da se godine 1578. oženio Marietom Zar, kod Livakovića Zal,³⁷ s kojom je, prema nekima, imao samo kćer Albu-Rozu,³⁸ a prema drugima i sina koji je umro kao dijete.³⁹ U mađarskome izdanju sačuvano je šest pisama koja su naslovljena na Fausta Vrančića: dva iz 1569., dva iz 1571. i dva iz 1572. godine, čiji se rukopisi čuvaju u budimpeštanskoj knjižnici. Od tih šest pisama dva nalazimo i u korpusu pisama iz NSK-a (pismo od 1. lipnja 1569. i 23. studenoga 1572.), a četiri pisma nalaze se isključivo u zbirci iz NSK-a: 4. kolovoza 1569.; 16. studenoga 1569.; 4. listopada 1571. i 25. travnja 1572. Također su sačuvana i dva Faustova pisma koja je kao desetogodišnjak uputio ujaku Antunu: 29. travnja i 2. kolovoza 1561. Rukopisi tih pisama čuvaju se u knjižnici Széchény.

O Kazimiru Vrančiću (1557.-1637.), sinu Mihovila Vrančića, znamo vrlo malo. Imamo sačuvano samo jedno pismo koje je Antun uputio Kazimiru 3. svibnja 1573. iz Galgoca, današnjega Hlohovca, s posljednjega putovanja iz Požuna u Prešov. Pismo je Vrančićev autograf i nalazi se u korpusu NSK-a, a zanimljivo je napomenuti da je to pismo dva dana mlađe od posljednjega pisma koje se nalazi u izdanju Mađarske akademije, tako da je očito riječ o posljednjemu sačuvanom pismu Antuna Vrančića.

U obiteljske korespondente Antuna Vrančića spadaju i njegove šogorice Katarina i Laura Vrančić. Katarina Vrančić, rođena Dobrojević, bila je žena Mihovila Vrančića. Iz rodoslovlja doznajemo da se udala za Mihovila 1545. godine te da je rodila šestero djece. Na nekoliko mjesta u literaturi nalazimo neispravnu godinu smrti Katarine Vrančić - 1532.⁴⁰ Inače, iz korespondencije pouzdano znamo da je bila živa 1573. godine jer je

³⁵ O životu i djelu Fausta Vrančića vidi: Ljubić, *Dizionario biografico*, 308-309.; Galvani, *Il re darmi*, 220-221.; Muljević, „Hrvatski znanstvenici, 126-136.; Muljević, *Faust Vrančić*, 17-63.; Livaković, *Poznati Šibenčani*, 498-501.; Kurelac, „*Illyrica historia*, 173-187.; Kurelac, „Oporuka Fausta Vrančića, 41-67. itd.

³⁶ MHH, 8, 267-268 i 284-285.

³⁷ Livaković, *Poznati Šibenčani*, 499.

³⁸ Galvani, *Il re darmi*, 220;

³⁹ Muljević, „Hrvatski znanstvenici, 127.; Muljević, *Faust Vrančić*, 18.; Livaković, *Poznati Šibenčani*, 499.

⁴⁰ Kod Muljevića čitamo: „Kao što je već spomenuto Antunov brat Mihovil Vrančić (1507.-?) (...) oženio se Katarinom Dobrojević (? – oko 1532), rođakinjom plemića Šimuna Dobrojevića Jurina“ (Muljević, „Hrvatski znanstvenici, 12.). Tako i kod Livakovića stoji: „Oženio se u Šibeniku Katarinom Dobrojević (umrla oko 1532.), rođakinjom plemića Šimuna Dobrojevića Jurina(...)“ (Livaković, *Poznati Šibenčani*, 501.). Inače se godina 1532. spominje kao godina smrti Mihovilove majke Margarete Vrančić pa su očito posrijedi opet zabune koje se prenose bez detaljnijega provjeravanja.

u siječnju te godine Antun napisao pismo njoj i Lauri Vrančić u kojemu dobivaju jasne upute o preseljenju u Požun kako bi lakše pomagao obiteljima pokojne braće Mihovila i Petra. Osim toga, postoji dokument koji potvrđuje da je Katarina Vrančić bila živa i 1579. godine kada je najvjerojatnije imala između 50 i 55 godina.⁴¹ Druga šogorica Laura Vrančić, rođena Franco, bila je žena Petra Vrančića. O godini Laurina rođenja i smrti ne nalazimo nikakav podatak, a iz korespondencije jedino možemo potvrditi da je bila mlada udovica. Laura Vrančić također se spominje u ispravi o diobi novca, dragocjenosti i ostalih predmeta iz ostavštine Antuna Vrančića, sastavljenoj u Šibeniku 6. studenoga 1567.⁴² Posljednji adresat je Jeronim Domicije (Berislavić), pranećak bana Petra Berislavića, Antunov rođak po majci Margareti rođenoj Statilic i štićenik. Budući da o ovome Vrančićevu rođaku doznajemo vrlo malo iz literature koja se na bilo koji način dotiče obiteljskih odnosa i osoba vezanih uz Vrančićeve, ovom će se prilikom spomenuti činjenice temeljene na sačuvanim pismima. Iz korespondencije doznajemo nekoliko biografskih podatka o Jeronimu (moguću godinu rođenja - 1533. i podrijetlo), činjenicu da je Antun Vrančić bio njegov skrbnik te da su, najvjerojatnije zbog Jeronimove rastrošnosti, neko vrijeme imali zahlađene odnose. O tome nam svjedoče dva pisma (rujan i studeni 1559.) koja je Vrančić napisao Nikoli Oláhu.⁴³

U prethodnim smo se razmatranjima povremeno doticali segmenata obiteljskih odnosa koje ćemo u nastavku detaljnije opisati. Pritom mislimo na dinamiku Vrančićeva odnosa sa svojom obitelji, na njegov skrbnički odnos, osobito prema mlađim članovima, na njegovo sudjelovanje u lokalnim aktivnostima obitelji i tako dalje. Iz

⁴¹ Riječ je o sporazumu nastalome 6. ožujka 1579. u Šibeniku između Fausta i Kazimira Vrančića kojim utvrđuju da njihova majka Katarina ima pravo za života uživati njihova dobra koja su naslijedili od oca: (...)*declarare voluerunt (...) quod domina Catterina eorum mater gaudere debeat omnibus et quibuscumque bonis quondam viri sui et presentis dictorum dominum fratrum ea usufructando in vita sua non malignando tamen nec aliquando alienando (...)*. (Arhiv HAZU, signatura IV-C-9, f. 8r-9r [izvorno: ff. 100r-101r]). Vidi u: Danko Zelić, „Faust Vrančić i dioba predmeta iz ostavštine Antuna Vrančića u Šibeniku 1576. i 1579. godine“, *Radovi Instituta povijesti umjetnosti*, 35 (2011.): 112.

⁴² (...)*domina Laura relicta quondam domini Petri antescripti simul cum dominis procuratoribus communis uti tutores instituti per clementissimum regimen Sibenici Francisci et Antonii filiorum dicti quondam domini Petri*. (Zelić, „Faust Vrančić i dioba“, 109.)

⁴³ Navodim relevantne pasuse: *Precatus itaque veniam, oro atque obsecro Vestram Reverendissimam dominationem filiali fiducia, velit paterne in eo favere mihi, ut Praepositura Agriensis maior, quam habuit venerabilis condam Georgius Bona (...). Hieronymo Domitio nepoti meo, Reverendissimi vero condam Petri Berislavi avunculi mei ex sorore pronepoti, iuveni annorum XXVI non illiterato, et nunc etiam his partibus mea et impensa et cura litteris incumbenti, iamque satis idoneo ad subeundum munus et Sacros Ecclesiae ordines, conferatur (...)*. (MHH 8, 68). (...) *ad posteriores vero quod attinet, de promotione nepotis mei ad Praeposituram, quae nunc in Ecclesia mea vacat, omnino non laboro. Primum quod ignorem, sit ne in veritate aliquando clericaturus, nec ne; deinde quod ea quoque adhuc non est eruditionis sufficientia, quae in eadem mea ecclesia quotidie a persona huiusmodi dignitate praedita desideretur (...)* (MHH 8, 69).

tablice koja se prilaže na kraju ovoga rada jasno se može pratiti kontinuitet Vrančićeva dopisivanja s članovima obitelji i obrnuto, Vrančića kao adresata u toj korespondenciji. Statistički podaci pokazuju da je njihova korespondencija zastupljena tijekom perioda od 35 godina, odnosno od 1538. do 1573. godine, što svakako mnogo govori o Vrančićevu odnosu prema obitelji. U pismima iz ranijega perioda dopisivanja s ujakom Ivanom Statilićem i bratom Mihovilom Vrančić uglavnom izvještava o političko-vojnim previranjima na području Transilvanije i Ugarske, dok u pismima iz kasnijega razdoblja (od 1546. do 1573.) prevladava osobna i obiteljska tematika. Dvije se točke na vremenskoj crti te korespondencije osobito ističu: to su 1540. i 1569. godina kada je Vrančić uputio najviše pisama, odnosno 1540. godine čak šesnaest, a 1569. godine devet pisama. Zamjetno je da su pisma iz 1540. godine mahom pisana iz Albe Julije u Transilvaniji. Vrančić je inače u razdoblju od 1538. do 1540. pretežno boravio na području današnje Rumunjske, u gradovima Torda, Kološvar i Alba Julija. Na tim se lokacijama zasigurno osjećao izolirano, pa je najvjerojatnije tu izoliranost želio kompenzirati dopisivanjem, kako s prijateljima, tako i s članovima obitelji. Ne pokazuju samo statistički podaci o frekventnosti dopisivanja koliko je Vrančiću obitelj bila važna. Kao istaknuta figura na dvorovima europskih vladara uvijek je nalazio vremena za konkretnu pomoć i skrb, a to se osobito uočava u njegovu odnosu prema nećaku Faustu.⁴⁴ Faust je u ranoj dobi, vjerojatno kao osmogodišnjak, napustio rodni Šibenik i doselio se k stricu. Sačuvana korespondencija na više mjesta svjedoči o Vrančićevim stavovima i osjećajima prema Faustu. Vrančić je često u tim pismima isticao važnost školovanja i uspješnoga svladavanja početnih poteškoća, pozivao je Fausta na skromnost i iskazivao prijekor zbog rastrošnosti, ali često je i hvalio nećaka zbog uspješnoga napredovanja na studiju. Nažalost, nisu sačuvana sva pisma koja je Faust napisao svome stricu, osobito ona iz Padove, pa o njihovu odnosu možemo zaključivati pretežito na temelju Antunovih pisama. Izdvojit ćemo ovom prilikom Vrančićevo pismo od 1. lipnja 1569. koje svjedoči o Vrančićevu stavu prema Faustovu hirovitom ponašanju. Faust je, po svemu sudeći, izrazio želju za glazbenim obrazovanjem, na što mu je Vrančić dobronamjerno i odrešito prigovorio podsjećajući ga zbog čega je otišao u Padovu i upozoravajući ga da pripazi kako ga ne bi kod kuće dočekao poznati prigovor „Skit u Padovu, Skit iz Padove“.⁴⁵ Inače, Vrančić je skrbio i o svojoj mlađoj braći Jerolimu i Ivanu te o rođaku Jeronimu Domiciju. Znamo iz

⁴⁴ O odnosu Antuna Vrančića i njegova nećaka Fausta i drugih štićenika opširnije u: Novaković, *Sentimentalni odgoj*, 1995.

⁴⁵ *Cavebisque diligenter, ne te sic dedices ac devovas illi, ut orator, non philosophus, non physicus, non jurisperitus, sed coraules, utricularius et cytharedus in patriam revertere, tibi que illud obiiciatur domi a conterraneis: „Scytha Patavium, Scytha Patavio.“* (MHH, 9, 282).

korespondencije da je Jerolim Vrančić neko vrijeme boravio kod Antuna, na dvoru Ivana Zapolje, a Ivana je poslao na poduku u Beč. S Jeronimom Domicijem gajio je sličan odnos kao i s Faustom i vrlo je često Vrančić morao primjenjivati stroge odgojne mjere zbog njegova neekonomičnog trošenja novca. Ipak, svima je njima Vrančić pružao financijsku pomoć te im je nastojao osigurati primjereno školovanje, a osobito Faustu od koga je imao i najveća očekivanja. Vrančićeva se briga za obitelj očitovala i njegovim sudjelovanjem u lokalnim aktivnostima. O lokalnoj se tematici Vrančić dopisivao najviše s bratom Mihovilom, bilo da je bio u pitanju neki poslovni pothvat ili udaja / ženidba nekoga od članova obitelji, bilo da se dogovaralo o kupnji nekretnine. Mihovil Vrančić je, unatoč čestim izbjavanjima iz domovine, ipak glavninu svoga života proveo u Šibeniku i najviše je izvještavao brata o aktualnim događanjima. U njihovoj se korespondenciji spominju razne lokalne teme: u pismu iz 1559. godine Mihovil ga obavještava o tome da je Šibenčanin Petar Rankolinović obješen zbog krađe ili pak da je na Novu godinu u požaru izgorjela kuća Tome Praulića. Piše mu također i o teškim ekonomskim prilikama u Šibeniku, o neimaštini i tako dalje. Premda je Mihovil bio glava obitelji u Šibeniku, Antun je zbog svojih počasti, reputacije i novčanih sposobnosti bio nezaobilazna karika u donošenju važnih obiteljskih odluka. Spomenut ćemo ovom prigodom samo neke. Da je Mihovil namjeravao otvoriti dućan u Šibeniku, ne doznajemo direktno iz njegovih pisama, no u Antunovu pismu iz kolovoza 1547. godine spominje se taj Mihovilo naum. Antun, naime, u pismu savjetuje brata da se ne upušta olako u posao s otvaranjem dućana jer je spomenuti poslovni pothvat, prema njegovu mišljenju, bio odviše rizičan.⁴⁶ Osim toga, od Vrančića se tražio blagoslov i savjet kada se netko iz obitelji namjeravao ženiti. O takvoj temi svjedoči prepiska na relaciji Antun, polubrat Petar i Jeronim Hermolaić, budući Petrov tast. Prvo pismo koje svjedoči o zarukama Petra i Magdalene Hermolaić⁴⁷ jest pismo Jeronima Hermolaića iz 1565. godine u kojemu traži Vrančićev pristanak za njihov brak.⁴⁸ U ožujku 1566. godine Antun piše dva pisma,

⁴⁶ *Tabernam mercatoriam aperire, eique alienum hominem praeficere, tibi non suadeo, quamquam non ignorem, me idipsum tibi aliquando suavisse, sed sic, si tullisset occasio, eaque nunc si adest, hortor atque etiam urgeo, ut pergas bonis auibus (...). Nec enim decet me, nec possum quempiam nostrorum civium improbare, consulo tamen, ut a promissis et emacibus caueas, neque cum iis pecuniam tuam communices, qui facile impendunt, sorti vero nihil apponunt, et in ciuitate cupiunt videri splendidi (...). Habes meum consilium. Ego tantum te prudentiae admoneo, ut praesentium hominum mores non ignores, vel potius cognoscendos non negligas, ne ve vel angelis ipsis, si humana voce loquerentur, facile credas, sine testium et chyrographorum cautione vel ipsius parentis nostri exemplo, quem Laurentius ille Copessius foenerator omni Iudaeo melior, tam egregie, quam nequiter scariothice fuerat osculatus. Argus itaque sis, si eris mercator. (MHH, 6, 281).*

⁴⁷ Magdalena Hermolaić najvjerojatnije je bila prva žena Petra Vrančića.

⁴⁸ *Reverendissimo e Illustrissimo Monsignor. Ms. Pietro di Vostra Signoria fratello, ha desiderato, come mi parlo, d'havere una mia figliola per moglie, et attendeva da me risoluta risposta; pure di suo consenso*

jedno bratu Petru, a drugo Jeronimu Hermolaiću. Bratu se obraća čvrstim i pomalo prijetećim tonom upozoravajući ga na važnost i odgovornost braka,⁴⁹ dok Hermolaiću zahvaljuje zbog izbora njegove kćeri ističući plemenitost i vrijednost te obitelji.⁵⁰ Od osobite su važnosti bili obiteljski interesi za kupnju nekretnina i o tim se poslovnim pothvatima s Vrančićem neizostavno dogovaralo putem pisama. U nekoliko Mihovilovih pisama iz 1558. i 1559. godine nalazimo tematiku o povoljnoj kupnji nekretnina u Šibeniku te na otocima Prviću i Krapnju. Osobitost tih pisama, odnosno dijelova pisama o sadržaju nekretnina, jest da su pisani u šiframa. Pretpostavili smo da su braća koristila svoj kriptografski sustav za tematiku koja je bila osobito važna za obitelj, kako bi njihovi planovi ostali poslovna tajna i skriveni od nepoželjnih očiju.⁵¹

Lokacija rukopisne građe

U nastavku rada donose se osnovni podaci o rukopisnoj građi obiteljske korespondencije Vrančićevih koja se čuva u knjižnici Széchényi te u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Potom se u dvjema tablicama daje popis svih pisama. U Tablici 1. nalaze se pisma koja je Antun Vrančić poslao članovima obitelji, a u Tablici 2. pisma koja je Antun dobio od njih. Tablice donose sljedeće podatke: ime adresata, dataciju pisma, toponim odakle je pismo poslano, incipit, lokaciju i signaturu rukopisa, podatak je li pismo sačuvano u autografu ili prijepisu notara, folijaciju u rukopisu te paginaciju pisma u mađarskome izdanju Szalay-Wenzel gdje je objavljena glavnina Vrančićevih pisama. Većina je podataka dobivena uvidom u arhivsku građu iz knjižnica Széchényi i NSK.

havemo differito il tutto, fino che Vostra Signoria Illustrissima fosse avisata; perche senza 'l volere se gratia di quella, et del Magnifico ms. Michiele non si farà cosa alcuna (...). Sibenico à 28. Novembrio 1565. Di Vostra Signoria Reverendissima et Illustrissima servitore Hieronimo Hermolao dottore. (MHH, 9, 114)

⁴⁹ (...) *quodque uxorem velles ducere, et ea tibi ex filiabus eximii doctoris Hieronymi Hermolai Arbensis promitteretur (...). De cura vero tui connubii, quod alioqui valde intempestive urges, non offendor. Nec enim video te ad aliud esse comparatum, quam ad genus propagandum... Verum quae mihi de tanti viri filia recensueris, admodum placuerunt (...) et nostrae gratulatus non mediocriter, ubi nimirum in eam talis generis nurum videro successisse. (MHH, 9, 121-125)*

⁵⁰ *A ms. Girolamo Ermolao dottore. Che la Eccellenza Vostra à contemplatione mia, e de Michele mio fratello, senza molti riguardi delle circostanze, che si sogliono considerare nelli contrattamenti di maridazzi, ha dato grata risposta à Pietro mio fratello sopra il desiderio, che ha de havere una sua figliuola per moglie, lasciando perhò il tutto al beneplacito mio, laudo summamente il giudicio et il consiglio suo. (MHH, 9, 125).*

⁵¹ O šifriranome dopisivanju Mihovila i Antuna Vrančića opširnije u: Diana Sorić i Milenko Lončar, „Pismom protiv nepoželjnih čitatelja: kodirane poruke Mihovila i Antuna Vrančića“, *Colloquia Maruliana* 22 (2013.): 9-75.

Rukopisi iz knjižnice Széchényi

Prema podacima iz stručne literature, Vrančićevu je rukopisnu ostavštinu prenio u Šibenik nećak Faust i smjestio u obiteljski arhiv. Potom je veliki dio te ostavštine 1797. godine iz Šibenika donesen u Beč gdje ju je grof F. Szécheny otkupio za svoju privatnu knjižnicu, a 1802. godine oporučno ostavio državi tako da su u, konačnici, svi rukopisi postali sastavnim dijelom Ugarskoga nacionalnog muzeja.⁵²

Korpus pisama iz knjižnice Széchényi, koja je Antun Vrančić razmjenio s članovima obitelji, jest sljedeći:

I. Pisma Antuna Vrančića:

1. Bratu Mihovilu Vrančiću: osamnaest u autografu, sedam je pisao notar, a jedno je pismo kombinacija notarske ruke i autografa.
2. Ujaku Ivanu Statiliću: devet u autografu.
3. Nećaku Faustu Vrančiću: jedno u autografu, a tri je pisao notar.
4. Bratu Ivanu Vrančiću: tri su u autografu.
5. Bratu Petru Vrančiću: jedno je pisao notar.
6. Ocu Frani Vrančiću: jedno u autografu.

II. Pisma Mihovila Vrančića:

1. Bratu Antunu Vrančiću: devetnaest u autografu.

III. Pisma Fausta Vrančića:

1. Ujaku Antunu Vrančiću: dva u autografu.

IV. Pisma Jeronima Domicija:

1. Antunu Vrančiću: Imamo samo jedno pismo pa je teško utvrditi je li riječ o autografu ili zapisu notara.

Budući da za šest pisama ni nakon upornih nastojanja nismo uspjeli nabaviti rukopise,⁵³ tu ćemo navesti o kojim je pismima riječ:

1. Pismo Antuna Vrančića upućeno Mihovilu Vrančiću 1. ožujka 1540. godine. Prema uvodnim studijama Szalaya i Wenzela pismo bi se trebalo nalaziti u knjižnici Széchényi pod signaturom *Fol. Lat.* 1681., međutim, tamo nije pronađeno pa možemo pretpostaviti da je istrgnuto iz kodeksa kao još neka pisma.

⁵² Vidi u: Kukuljević, *Glasoviti Hrvati*, 72. i Novaković – Vratović, *S visina*, 293.

⁵³ Postoji navedena lokacija tih rukopisa u uvodnim poglavljima mađarskoga izdanja Szalay-Wenzel, međutim pri pokušaju nabave snimki rukopisa, u nekim slučajevima nismo uspjeli niti stupiti u kontakt, na primjer, s Đurskim biskopskim sjemeništem, dok na nekim lokacijama nisu mogli pronaći navedena pisma (u Egerskoj nadbiskupskoj knjižnici).

2. Pismo Antuna Vrančića upućeno Mihovilu Vrančiću 14. listopada 1566. godine Szalay i Wenzel navode rukopisni kodeks Đurskoga biskupskog sjemeništa kao lokaciju pisma.
3. Pismo Antuna Vrančića upućeno Faustu Vrančiću 10. srpnja 1571. godine, lokacija: Egerska nadbiskupska knjižnica.
4. Pismo Antuna Vrančića upućeno ujaku Ivanu Statiliću 15. kolovoza 1541. godine. To se pismo inače nalazi u 12. svesku *MHH* u čijemu se uvodnom dijelu, za razliku od ostalih svezaka, ne nalaze podaci o lokaciji rukopisa.
5. Pismo Antuna Vrančića upućeno rođaku Jeronimu Domiciju 1. prosinca 1559., lokacija: rukopisni kodeks Đurskoga biskupskog sjemeništa.
6. Pismo Antuna Vrančića upućeno rođaku Jeronimu Domiciju 29. rujna 1564., lokacija: kodeks Đurskoga biskupskog sjemeništa.

Rukopisi iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu otkupila je 1948. godine od potomaka obitelji Draganić-Vrančić dio rukopisne ostavštine obitelji Vrančić te je ona pohranjena u Zbirci rukopisa i starih knjiga. Te rukopise obradio je i smjestio na jedanaest signatura Šime Jurić, dugogodišnji voditelj *Zbirke rukopisa i starih knjiga* Nacionalne i sveučilišne knjižnice. U ostavštini se nalazi, osim pisama, prijepis *Kronike* Tome Arhidakona iz XVI. stoljeća., rukopis *Statut grada Trogira* iz XVII./XVIII. stoljeća, izvaci Fausta Vrančića iz djela starih pisaca o nekadašnjim dijelovima Ilirika, nepotpuni govor Fausta Vrančića kršćanskim vladarima o potrebi poduzimanja vojne protiv Turaka, oporuka Antuna Vrančića iz 1573. godine, prijepisi natpisa sa spomenika, ulomci stihova na latinskome i talijanskome jeziku, drame, zbornik različita sadržaja te nekoliko školskih skripata. Pisma iz NSK-a pronašao je i opisao Darko Novaković u *Zborniku o Antunu Vrančiću*, a također i Ivan Kosić.⁵⁴ Kompletan korpus čuva se pod signaturom R 5717 – 5726. Pisale su ga različite ruke i sadržava 31 list i dvolist, a nalazi se u kartonskome omotu na kojemu izvana piše: *Testamenta Antonii Verancii Archiepiscopi Strigonensis*. Pisma se nalaze pod signaturom R – 5717 u cjelini od osam omota u kojima se nalaze slobodni listovi i dvolisti. Na poleđini većina ima (osim adrese) i suhi žig, a listovi su veličine u prosjeku 30/33 x 20/22 centimetara.

⁵⁴ Usp. Ivan Kosić, „Ostavština obitelji Vrančić u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice“, 215-232. i Darko Novaković, „Neobjavljena ostavština Antuna, Mihovila i Fausta Vrančića; R 5717 u rukopisnoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu“, 155-183.

U rukopisu se nalazi 21 pismo:

1. Šest pisama Antuna Vrančića nećaku Faustu, iz razdoblja 1569-1572. godine, od toga dva autografa.
2. Devet pisama Antuna Vrančića bratu Mihovilu, od 1546. do 1568. godine, pet autografa.
3. Dva pisma Mihovila Vrančića sinu Faustu iz 1569. godine, autografi.
4. Tri pisma Antuna Vrančića: jedno šogorici Katarini iz 1553. godine, a drugo šogoricama Katarini i Lauri iz 1573. te treće nećaku Kazimiru iz 1573. godine, dva autografa.
5. Jedno pismo Mihovila Vrančića šurjaku Jurju Dobrojeviću iz 1556. godine, autograf.

Na omotima pojedinačnih korpusa Faustu, Mihovilu i šogoricama Šime Jurić navodi ime pošiljatelja i adresata, potom mjesto pošiljanja pisma i datum te broj pisama i komada.⁵⁵

Pisma koja su pisali notari

Na temelju kodikoloških i paleografskih uvida utvrdili smo da od ukupno 67 pisama Antuna Vrančića 41 pismo je u autografu, dva pisma koja su napisali notari Antun je nadopisao vlastitom rukom, osamnaest pisama pisali su različiti notari, a za šest pisama koja nemamo u rukopisu ne znamo čija ih je ruka pisala. Ono što se na očigled zamjećuje jest da su pisma koja je Vrančić pisao do 1556. godine sva u autografu, a nakon toga su pisma pisana pretežito iz poslanstava u Carigradu pisali notari (od 1556. do 1558.). Odnosno od 1566. do 1573. godine pretežito su ih pisali notari, a tek rijetko koje pismo imamo u autografu. Razloge za takvo stanje možemo nagađati, no moguće je da su, s jedne strane, za vrijeme poslanstva poslanici imali službenoga notara, a s druge su pak strane, pisma koja imamo iz razdoblja kada je Vrančić bio već u starijoj dobi i kada ih zbog bolesti nije mogao sam pisati, vjerojatno diktirana pisaru koji mu je bio na usluzi. Pregledavanjem tih rukopisa, utvrdilo se čak šest različitih ruku:

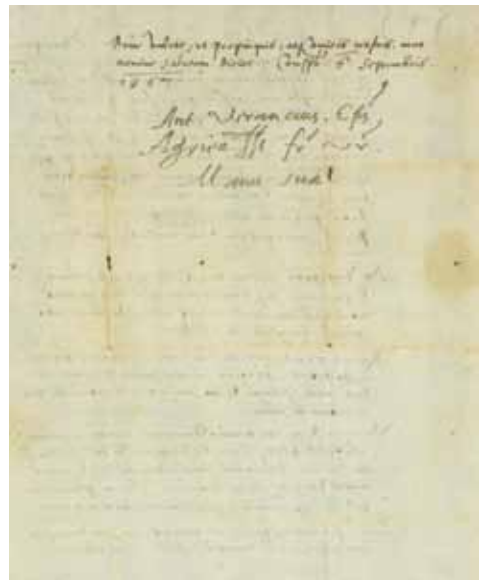
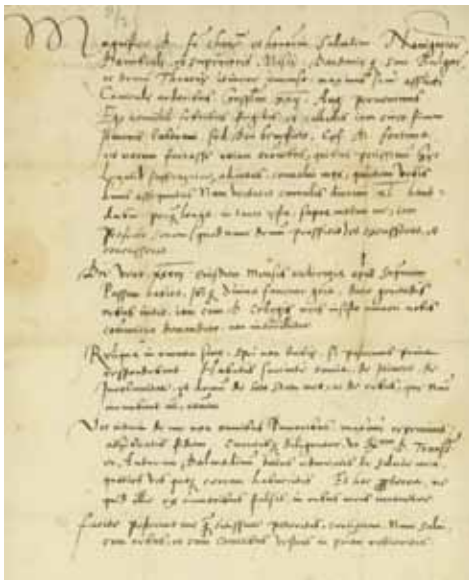
- a) Pisma iz 1556., 1557. i 1558. godine pisao je isti notar. U tablici koja slijedi bit će označeno kao *m1.* (= *manus prima*).⁵⁶

⁵⁵ Na primjer, na omotu pisama Faustu Vrančiću stoji: «1) Vrančić, Antun pisma nećaku Faustu Vrančiću Posonii, 1. VI. 1569. Viennae, 4. VIII. 1569. -||-, 16. XI. 1569. -||-, 4. X. 1571. Posonii, 23. XI. 1571. -||-, 25. IV. 1572. 6 pisama, 6 komada.» Po istome načelu i na ostalim omotima.

⁵⁶ Točna datacija pisama: 4. 1. 1556., 2. 3. 1557., 11. 4. 1557. i 27. 3. 1558.

- b) Pismo od 1. listopada 1558. godine pisao je drugi notar i bit će označeno kao *m2*.
 c) Pisma iz 1566. i 1567. godine pisao je treći notar (*m3*).⁵⁷
 d) Pisma iz 1569. godine pisao je četvrti notar (*m4*).⁵⁸
 e) Pisma iz 1569., 1571., 1572. i 1573. godine pisao je peti notar (*m5*).⁵⁹
 f) Pismo od 17. veljače 1572. pisao je šesti notar (*m6*).

Na više je mjesta Vrančić potpisao vlastoručno pismo koje je inače pisala ruka pisara, međutim, imamo i primjer gdje Vrančić ističe da je potpisao *Manu sua*, što je uvelike olakšalo utvrđivanje Antunova autografa.

Slika broj 1 – Faksimil pisma Antuna Vrančića, upućenoga Mihovilu Vrančiću od 6. studenoga 1567. iz Carigrada. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, R – 5717, f. 2/7. Raspoznaje se vlastoručni potpis Antuna Vrančića na kraju pisma koje je pisao notar.

⁵⁷ Datacija pisama: 12. 3. 1566., 12. 10. 1567. i 6. 11. 1567.

⁵⁸ Datacija pisama: 7. 1., 10. 6., 16. 7. i 22. 7. 1569.

⁵⁹ Datacija pisama: 4. 8. 1569., 16. 11. 1569., 12. 11. 1569., 1. 12. 1569., 4. 10. 1571., 17. 3. 1572. i 15. 1. 1573.

Popis pisama obiteljske korespondencije Antuna Vrančića

Tablica 1. I. Pisma Antuna Vrančića upućena članovima obitelji od 1538. do 1573. godine^{60,61,62}

Redni broj pisma	Adresat	Datacija pisma	Toponi ⁶¹	Incipit	Lokacija ⁶² i signatura rukopisa	Autograf/ Notar	Folijacija u rukopisu	Paginacija u MHH
1.	Ivan Statilić	26. 8. 1538.	Thordae	<i>Mox heri a prandio</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	23r-23v	Sv. 6., 27-28
2.	Ivan Statilić	28. 8. 1538.	Thordae	<i>Hodie Hieronymus Lasky</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	23v-24v	Sv. 6., 28
3.	Mihovil Vrančić	21. 1. 1539.	Budae	<i>Diu est, frater,</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	1r -3v	Sv. 6. 3-5 Sv. 12. 201-213
4.	Mihovil Vrančić	20. 1. 1540.	Budae	<i>Solymanum, Turcarum caesarem,</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	51v-53r	Sv. 6., 58-59
5.	Mihovil Vrančić	2. 2. 1540.	Albae Iuliae Transsylvanae	<i>Solymanus pro Petro</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	53r-54v	Sv. 6., 60-61
6.	Mihovil Vrančić	3. 2. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Saepe audiui a maioribus</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	55r-57v	Sv. 6., 62-64
7.	Mihovil Vrančić	26. 2. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Iam binis a me litteris</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	66r-67v	Sv. 6., 65-66

⁶⁰ U tablicama je izostavljena kategorija jezika jer sugotovo sva pisma na latinskom jeziku osim pisama pod rednim brojem 32, 36 i 66, koja su na talijanskom jeziku.

⁶¹ Nazive toponima navodimo onako kako ih nalazimo u samoj korespondenciji.

⁶² Lokacije rukopisa bit će navedene sljedećim kraticama: S = knjižnica Széchenyi u Budimpešti; N = Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; Đ = Đurđeva biskupska sjemeništa; E = Egerska nadbiskupska knjižnica

8.	Mihovil Vrančić	1. 3. 1540.	Budae	<i>Video, frater charissime</i>	S 1681., vol. 1. ?	?	?	Sv. 6, 70-71
9.	Ivan Statilić	7. 3. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Stephanus Maylad et Emericus</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	62v-65r	Sv. 6., 75-77
10.	Ivan Statilić	12. 3. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Motus hi, quibus</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	70v-73r	Sv. 6., 82-84
11.	Mihovil Vrančić	20. 3. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Non sum divinus,</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	?-73r	Sv. 6., 84-89
12.	Ivan Statilić	2. 4. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Quam ingens</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	?	Sv. 6., 101-102
13.	Ivan Statilić	24. 6. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Discedenti tibi Buda</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	82v-87r	Sv. 6., 104-108
14.	Ivan Statilić	26. 7. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Binas ad te non ita</i>	S 425	autogr.	47r-63v	Sv. 6., 111-130
15.	Mihovil Vrančić	29. 8. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Quam infirma et</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	96r-99v	Sv. 6., 141-143
16.	Ivan Statilić	2. 9. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Quarto calendarum</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	98v-102r	Sv. 6., 144-148
17.	Mihovil Vrančić	14.10. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Scribitur ad me</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	112r-114v	Sv. 6., 158-160
18.	Mihovil Vrančić	14.10. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Paulo post ad te</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	114r-116r	Sv. 6., 161-163
19.	Ivan Statilić	15. 8. 1540.	Albae Iuliae Trans.	<i>Accepimus hodie</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	89r-91v	Sv.6. 133-135
20.	Ivan Statilić	15. 8. 1541.	Albae Iuliae Trans.	<i>Abeuntes Consilarii</i>	?	?	?	Sv. 12., 305-308

21.	Mihovil Vrančić	25. 1. 1546.	Parisi	<i>Ego in Franciam</i>	N 2/1	autogr.	1r-2r	/
22.	Mihovil Vrančić	10. 8. 1547.	Albae Iuliae Trans.	<i>Accepi litteras tuas</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	260r-267r	Sv. 6. 280-284
23.	Mihovil Vrančić	20. 4. 1549.	Albae Iuliae Trans.	<i>Scito me, frater,</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	306r-308r	Sv. 6., 318-320
24.	Mihovil Vrančić	27. 5. 1549.	Albae Iuliae Trans.	<i>Quid his diebus</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	308v-311r	Sv. 6., 320-322
25.	Mihovil Vrančić	18.10. 1549.	Cracouiae	<i>Eo ferrunt interdum</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	330v-335r	Sv. 6., 340-343
26.	Mihovil Vrančić	26.10. 1549.	Cracouiae	<i>Dederam ad te proximas</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	335r-339r	Sv. 6., 344-347
27.	Ivan Vrančić	10.12. 1549.	Säruarii	<i>Quo loco sim, quam recte</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	352r-352v	Sv. 7., 9
28.	Ivan Vrančić	19.12. 1549.	Säruarii	<i>Videris mihi negl.</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	362v-363r	Sv. 7., 20
29.	Mihovil Vrančić	10. 1. 1550.	Säruarii	<i>Ego vero tandem</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	365r-366r	Sv. 7., 23-24
30.	Mihovil Vrančić	16. 1. 1550.	Säruarii	<i>Praeterierat me</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	366r-368r	Sv. 7., 24-25
31.	Mihovil Vrančić	12. 3. 1550.	Viennae	<i>Omnes vos domi</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	385r-388r	Sv. 7., 46-48
32.	Katarina Vrančić	11. 6. 1553.	Viennae	<i>Laltro di ui scrisse</i>	N 4/II/2	autogr.	1r	/
33.	Mihovil Vrančić	6. 2. 1555.	Constantinopoli	<i>Quum in apparatu</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	505r-507v	Sv. 4., 17-19

34.	Ivan Vrančić	6. 2. 1555.	Constantinopoli	<i>Etsi mihi de te ab omnibus</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	507v-508r	Sv. 5., 19
35.	Mihovil Vrančić	1. 7. 1555.	Constantinopoli	<i>Ego saluus redii</i>	N 2/2	autogr.	1r-2r	
36.	Franjo Vrančić	9. 8. 1555.	Constantinopoli	<i>Io per auiso e</i>	S 1681., vol. 1.	autogr.	559r-563v	Sv. 4., 82-85
37.	Mihovil Vrančić	4. 1. 1556.	Constantinopoli	<i>Valere te ac caeteros</i>	S 1681., vol. 2.	notar m1.	191r-192v	Sv. 4., 171-176
38.	Mihovil Vrančić	2. 3. 1557.	Constantinopoli	<i>Annus est quod</i>	N 2/3	notar m1. + autogr.	1r-2v	/
39.	Mihovil Vrančić	11. 4. 1557.	Constantinopoli	<i>Quas hoc iam tempore</i>	N 2/4	notar m1.	1r-2r	/
40.	Mihovil Vrančić	27. 3. 1558.	Agriae	<i>Quod hactenus ad te</i>	S 1681., vol. 3.	notar m1. + autogr.	249r-249v	Sv. 7., 205-206
41.	Mihovil Vrančić	1. 10. 1558.	Viennae	<i>Ego (quod ad summam</i>	N 2/5	notar m 2.	1r-2v	/
42.	Mihovil Vrančić	17.10. 1558.	Viennae	<i>Proximis diebus</i>	N 2/6	autogr.	1r-2r	/
43.	Jeronim Domicije	1. 12. 1559.	Agriae	<i>Misimus tibi parentis</i>	Đ ?	?	?	Sv. 8. 109-111
44.	Jeronim Domicije	29. 9. 1564.	Ex Sellye	<i>Hic homo tuus</i>	Đ ?	?	?	Sv. 9., 94-96
45.	Petar Vrančić	12. 3. 1566.	Posonii	<i>Ex tuis litteris, quas</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 3.	229r-231v	Sv. 9., 121-125
46.	Mihovil Vrančić	14.10. 1566.	Iaurinum	<i>Ad binas litteras</i>	Đ ?	?	?	Sv. 9., 188-190

47.	Mihovil Vrančić	12.10. 1567.	Constantinopoli	<i>De statu vestro et Danubiali,</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 3.	197r -197v	Sv. 5., 139-140
48.	Mihovil Vrančić	6. 11. 1567.	Constantinopoli	<i>Navigatione Danubiali,</i>	N 2/7	notar m 3.	1r-1v	/
49.	Mihovil Vrančić	3. 6. 1568.	Viennae	<i>Proximis diebus</i>	N 2/8	autogr.	1r-3r	/
50.	Mihovil Vrančić	17. 6. 1568.	Viennae	<i>Cupio scire, quas res</i>	N 2/9	autogr.	1r-2r	/
51.	Mihovil Vrančić	7. 1. 1569.	Viennae	<i>Quid in causa sit</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 4.	269r-270r	Sv. 9., 266-267
52.	Faust Vrančić	1. 6. 1569.	Posonii	<i>Ternis tuis, quas</i>	S 1681., vol. 2.	autogr.	177r-179v	Sv. 9. 281-284
53.	Mihovil Vrančić	10. 6. 1569.	Posonii	<i>Litteras vestras VIII.</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 4.	239r-241v	Sv. 9. 284-289
54.	Mihovil Vrančić	16. 7. 1569.	Viennae	<i>Iam non est opus</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 4.	225r-225v	Sv. 9. 299
55.	Mihovil Vrančić	22. 7. 1569.	Viennae	<i>Litteras vestras XV.</i>	S 1681., vol. 2.	notar m 4.	171r-173v	Sv. 9. 300-303
56.	Faust Vrančić	4. 8. 1569.	Viennae	<i>Delectarunt me</i>	N 1/2	notar m 5.	1r-1v	/
57.	Faust Vrančić	16.11. 1569.	Viennae	<i>Oppido delectarunt</i>	N1/3	notar m 5.	1r-1v	/
58.	Mihovil Vrančić	12.11. 1569.	Viennae	<i>Heri alius meis litt.</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 5.	232r-233v	Sv. 10., 13-17
59.	Faust Vrančić	1. 12. 1569.	Viennae	<i>Magnopere offender.</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 5.	224r-224v	Sv. 10., 22-23

60.	Faust Vrančić	10. 7. 1571.	Wyvarii	<i>Quamquam plurimis</i>	E?	?	?	Sv. 10., 245
61.	Faust Vrančić	4. 10. 1571.	Viennae	<i>Reverendissimus dominus</i>	N 1/4	notar m 5.	1r	/
62.	Faust Vrančić	23.11. 1571.	Posonii	<i>Quot quot hactenus</i>	N 1/5	autogr.	1r-2r	Sv. 10., 342-343
63.	Faust Vrančić	18. 2. 1572.	Posonii	<i>Plures tuas accepimus</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 6.	234r-235r	Sv. 11. 18-21
64.	Faust Vrančić	17. 3. 1572.	Posonii	<i>Ad quaternas tuas</i>	S 1681., vol. 3.	notar m 5.	246r-247r	Sv. 11. 41-43
65.	Faust Vrančić	25. 4. 1572.	Posonii	<i>Misi ad te et ad F.</i>	N 1/6	autogr.	1r-2v	/
66.	Katarina / Laura Vrančić	15. 1. 1573.	Tirnauia	<i>Il Reverendo Abbate</i>	N 4/II/1	notar m 5.	1r	/
67.	Kazimir Vrančić	3. 5. 1573.	Galgocii	<i>Misi tibi cura</i>	N 1/III/1	autogr.	1r-1v	/

Tablica 2. II. Popis pisama Antunu Vrančiću od članova obitelji u razdoblju od 1558. do 1566. godine

Redni broj pisma	Pošiljatelj	Datacija pisma	Toponim	Incipit	Lokacija i signatura rukopisa	Autograf / Notar	Folijacija u rukopisu	Paginacija u MHH
1.	Mihovil Vrančić	29. 4. 1558.	Vienna	<i>Hodie cum essem</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	249r	Sv. 7., 217-218
2.	Mihovil Vrančić	25. 5. 1558.	Vienna	<i>Dominationem vestram</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	264r-264v	Sv. 7., 222-223
3.	Mihovil Vrančić	22. 8. 1558.	Ex Venetiis	<i>Cum Vienna discussissem</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	255r-256r	Sv. 7., 223-226
4.	Mihovil Vrančić	1. 10. 1558.	Sibenici	<i>Ego domine comite</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	220r-220v	Sv. 7., 243-245
5.	Mihovil Vrančić	6. 11. 1558.	Ex Sibenico	<i>Salutem et servitiorum</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	236r	Sv. 7., 257-258
6.	Mihovil Vrančić	27. 12. 1558.	Ex Sibenico	<i>Quod paulo tardius</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	241r-243v	Sv. 7., 290-296
7.	Mihovil Vrančić	11. 1. 1559.	Ex Sibenico	<i>Cum non habeam plus</i>	S ?	autogr.	57r-57v	/
8.	Mihovil Vrančić	9. 2. 1559.	Ex Sibenico	<i>Post illa dominationis</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	262r-263r	Sv. 7., 333-336
9.	Jeronim Domicije	14. 11. 1559.	Bartphae	<i>Si de voluntate tuae</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.?	248r	Sv. 8., 102-103
10.	Faust Vrančić	29. 4. 1561.	Posonii	<i>Reuerendissime et amplissime</i>	S 1680	autogr.	1r	Sv. 8., 267-268

11.	Faust Vrančić	2. 8. 1561.	Ex Nadasd	<i>Reuerendissime et amplissime</i>	S 1680	autogr.	2r?	Sv. 8., 284-285
12.	Mihovil Vrančić	25. 1. 1564.	Ex Sibenico	<i>Litterę, quas per dominum</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	260r-261r	Sv. 9., 50-53
13.	Mihovil Vrančić	16. 2. 1564.	Ex Sibenico	<i>Exibitor presentium</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	268r	Sv. 9., 62-63
14.	Mihovil Vrančić	5. 6. 1566.	Ex Posonio	<i>Ex litteris dominationis</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	279r-279v	Sv. 9., 146-148
15.	Mihovil Vrančić	18. 6. 1566.	Ex Posonio	<i>Accepi a domino vicario</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	281r-281v	Sv. 9., 157-158
16.	Mihovil Vrančić	16. 7. 1566.	Ex Selye	<i>Misi ad dominationem</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	284r-284v	Sv. 9., 162-163
17.	Mihovil Vrančić	25. 7. 1566.	Ex Selye	<i>Litteras quas ad me dedit dominatio</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	286r-286v	Sv. 9., 167-168
18.	Mihovil Vrančić	28. 7. 1566.	Ex Selye	<i>Hodie vesperi que dies</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	282r-283r	Sv. 9., 168-171
19.	Mihovil Vrančić	4. 8. 1566.	Ex Selye	<i>Hodie, quae 3. dies est</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	275r-276r	Sv. 9., 171-175
20.	Mihovil Vrančić	15. 8. 1566.	Ex Selye	<i>Hęc etiam cura accedit</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	277r	Sv. 9., 175-176
21.	Mihovil Vrančić	17. 8. 1566.	Ex Selye	<i>Equites et pedites, quos</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	278r	Sv. 9., 176-177
22.	Mihovil Vrančić	26. 10. 1566.	Ex Posonio	<i>Heri accepi litteras</i>	S 1681., vol. 3.	autogr.	273r-273v	Sv. 9., 190-192

Zaključak

Obiteljska korespondencija Antuna Vrančića važan je i zanimljiv segment za bolje poznavanje kako Antuna tako i ostalih članova te obitelji. Ovom smo se prilikom, dakle, bavili isključivo osobama koje su morale ispunjavati dva uvjeta: da su s Vrančićem povezane rodbinskim srodstvom te da je s njima razmjenjivao korespondenciju. Time smo željeli dati zaokruženu sliku o obiteljskim adresatima Antuna Vrančića, sintezu biografskih podataka tih osoba te lokaciju rukopisne građe pisama. Kako bi podaci bili što jasnije prikazani, daju se dvije tablice s osnovnim informacijama o svakome pismu. Iz tablica je razvidno da se Antun najfrekventnije dopisivao s bratom Mihovilom, a daleko manje s ostalim članovima obitelji. Braća Antun i Mihovil dopisivali su se preko trideset godina, od 1539. do 1569. godine i razmijenili su 56 pisama, što nam mnogo govori o njihovoj bliskosti i privrženosti. S dvojicom članova obitelji Vrančić se također rado dopisivao. S ujakom Ivanom Statilićem u ranijoj dobi, odnosno najintenzivnije od 1538. do 1540. godine, a nećaku Faustu, Mihovilovu sinu, kojemu je Antun bio i skrbnik, napisao je deset pisama u razdoblju od 1569. do 1572. godine. S ostalim članovima obitelji Vrančić je razmijenio tek pokoje pismo. Inače, cjelokupan je epistografski korpus Antuna Vrančića prožet pismima koja su upućena nekome članu obitelji. Najranije pismo upućeno je ujaku Ivanu Statiliću (26. kolovoza 1538.), a posljednje Antunovo pismo čitavoga korpusa upućeno je nećaku Kazimiru Vrančiću (3. svibnja 1573.), što je više nego dovoljan dokaz o Vrančićevu stavu prema obitelji. U obiteljskoj korespondenciji Vrančića upoznajemo ne samo kao biskupa ili kraljeva namjesnika, nego i kao nećaka, brata i strica. U pismima Mihovilu, na više mjesta, upoznajemo se s Antunovim stajalištima u pitanju obiteljskih odnosa – mir u kući, međusobno poštivanje, financijsko pomaganje i tako dalje. Štićenicima se uvijek obraćao strogim i savjetodavnim tonom, ukazivao je na važnost školovanja, na racionalno trošenje novca, na moralno i etično ponašanje. Sve nam to dokazuje da se Vrančić dopisivao kako zbog potrebe za razmjenom informacija koje su bile od obiteljske važnosti, tako i radi želje da bude u doticaju sa svojim bližnjima. U radu su se također objedinili korpusi obiteljske korespondencije na način da se dao cjelovit popis pisama obitelji Vrančić koja se čuvaju na dvama lokacijama, u Budimpešti i Zagrebu. Paleografskom i kodikološkom analizom pisama utvrdili smo koja su pisma sačuvana u autografu, a koja u prijepisu notara što se, uz ostale podatke, navelo u dvjema tablicama na kraju rada.

IZVORI

Fol. Lat. 1681. *Antonii Verantii epistolae autographae, copiae epistolarum eiusdem ac regestrum litterarum et epistolarum Antonii Verantii [Verancsics], aliaque monumenta politica et literaria ad personam suam pertinentia. 1538 - 1573, latino, italiano, ungerese, greco. 4 volumi, 643 + IV + 561 + 296 + 330 f. 330×215 mm., Sv. 4, ff. 183v-184r.*

Nepotpisan i nenumeriran list s biografskim podacima obitelji Vrančić u: *Arhivski fond obitelji Draganić-Vrančić (1552.-1971), R0 - 50 (HR-DARI-1000).*

NSK = *Pisma Antuna Vrančića iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, R-5717.*

Verancsics Antal, *Összes munkái*, sv. 1-12, Budimpešta, 1857-1875, u seriji *Monumenta Hungariae historica* (= *MHH, series II. t. II, III-VI, IX, X, XIX, XX, XXV, XXVI, XXVII*).

LITERATURA

Lovorka Čoralić, „Divinići, Šižgorići, Vrančići... Tragovima šibenskih patricija u Mlecima“, *Povijesni prilozi* 22 (2003.): 149-171.

Giuseppe Ferrari-Cupilli, *Biografie d'uomini illustri della Dalmazia*. ms. autografo – metá sec. XIX cc. 91. Zadar: Biblioteca comunale Paravia, 1887.

Federico Antonio Galvani, *Il re d'armi di Sebenico*. Vol. I. Venecija: Prem. Stabil. tip. di Pietro Naratovich., 1884.

Ivan Kosić, „Ostavština obitelji Vrančić u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice“ u: *Zbornik o Antunu Vrančiću, Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Antunu Vrančiću*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2005., 215-232.

Ivan Kukuljević-Sakcinski, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*. Zagreb: Naklada Matice Hrvatske, 1886.

Iva Kurelac, „Illyrica historia Fausta Vrančića“, *Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti Zavoda povijesnih društvenih znanosti* 22 (2004.): 173-187.

Iva Kurelac, „Novija saznanja o povjesničaru Dinku Zavoroviću, njegovoj obitelji i svojti“, *Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti* 25 (2007.): 190-191.

Iva Kurelac, „Oporuka Fausta Vrančića iz ostavštine plemićke obitelji Draganić-Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci“, *Croatica Christiana periodica* 71 (2013.): 41-67.

Ivo Livaković, *Poznati Šibenčani, Šibenski biografski leksikon*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2003.

Šime Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*. Beč, 1856.

Vladimir Muljević, *Faust Vrančić, Prvi hrvatski izumitelj*. Zagreb, Hrvatska zajednica tehničke kulture, 1998.

Vladimir Muljević, „Hrvatski znanstvenici Antun i Faust Vrančić“, *Encyclopaedia moderna* 14, br. 2 (42), 1993.

Darko **Novaković** – Vladimir **Vratović**, *S visina sve, Antun Vrančić*, Zagreb: Globus, 1979.

Darko **Novaković**, *Sentimentalni odgoj. Antun i Faust Vrančić*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 1995.

Darko **Novaković**, „Neobjavljena ostavština Antuna, Mihovila i Fausta Vrančića; R 5717 u rukopisnoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu“ u: *Zbornik o Antunu Vrančiću, Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Antunu Vrančiću*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2005, 155-183.

G. **Palotás**, „Politics and Literature in the Elegies of Michael Verancius in 1528“, *Colloquia Maruliana* 23 (2014.): 99-118.

Diana **Sorić**, „Klasifikacija pisama Antuna Vrančića“, *Colloquia Maruliana* 18 (2009.): 83-119.

Diana **Sorić**, *Obiteljska korespondencija Antuna Vrančića: kritičko izdanje rukopisa i jezičnostilske osobitosti*, Sveučilište u Zadru. Doktorski rad. Zadar. 2013.

Diana **Sorić** i Milenko **Lončar**, „Pismom protiv nepoželjnih čitatelja: kodirane poruke Mihovila i Antuna Vrančića“, *Colloquia Maruliana* 22 (2013.): 49-75.

Krsto **Stošić**, *Galerija uglednih Šibenčana*, Šibenik: Tiskara „Kačić“, 1936.

Ante **Šupuk**, *Šibenski liber baptizatorum (1581-1590), njegova antroponimna građa i osobitosti te antroponimije*, 1975. na <http://www.hrcak.srce.hr/file/86254>.

Danko **Zelić**, „Faust Vrančić i dioba predmeta iz ostavštine Antuna Vrančića u Šibeniku 1576. i 1579. godine“, *Radovi Instituta povijesti umjetnosti* 35 (2011.): 103-114.

Family correspondents of Antun Vrančić (1504-1573): Biographical data and location of manuscripts

Diana Sorić
University of Zadar
Department of Classical Philology
Obala Petra Krešimira IV 2
23000 Zadar
Croatia
E-mail: diana.soric@unizd.hr

Summary

Croatian humanist and Primate of Hungary, Antun Vrančić (1504 - 1573) has built his diplomatic and political career at the courts of European rulers, first of all Ivan Zapolja and then Ferdinand I and his son Maximilian II. Also he achieved the highest honours in church hierarchy - in 1571. he became archbishop of Esztergom and primate of Hungarian church. As a humanist and Latinist, Vrančić wrote, among other things, extensive epistolary whose manuscripts are mostly preserved and located in the library Széchényi in Budapest, but also in the National and University Library in Zagreb. From a total of 791 letters which Antun wrote, 89 belong to the family correspondence, and from a total of 259 addressees with whom he corresponded, 10 belong to members of family. These are father Frane Vrančić, brothers Mihovil, Petar and Ivan Vrančić, uncle Ivan Stalić, nephews Faust and Kazimir Vrančić, sisters-in-law Katarina and Laura Vrančić and cousin Jeronim Domicije. Based on the relevant literature and archival sources, this paper gives biographical data of these family addresses. The paper also points out some inconsistencies and errors which are found in the literature and these are not only indicated, but, where possible, it is also offered an accurate solution. Finally, by examining the manuscript materials, the list of all the letters that belong to the corpus of family correspondence is given by two tables. In Table 1. are the letters that Antun Vrančić sent to family members, and in Table 2. are letters which Antun got from them. In the tables are given following information: the name of the addressee, the date of the letter, a toponym from where the letter was sent, incipit, location and signature of manuscripts, information on whether the letter is preserved in the autograph or in the copy of notary, foliation of manuscripts and pagination of the letters in the Hungarian edition Szalay – Wenzel.

Key words: Antun Vrančić, correspondence, family correspondents, biographical data, Mihovil Vrančić, Humanism